Mimar Sinan Yayınları : 1

BAŞLANGICINDAN BUGÜNE KADAR RİTÜELİMİZİN İNKİŞAFI

CELİL LÂYIKTEZ

BAŞLANGICINDAN BUGÜNE KADAR RİTÜELİMİZİN İNKİŞAFI

CELİL LÂYIKTEZ

İÇİNDEKİLER

Sahi'e

Önsöz 5

Efsaneler ve Gildler ..... 7 —10

Cooke MS si — Hz. Süleyman'ın Mâbedi ve Masonluk — İngiltere ve kıt'a Avrupasında Gildler — Taşçı Esnaf Cemiyetine ait 1356 tarihli ilk vesikalar — Londra Mason Cemiyeti.

Eski Mükellefiyetler, Ritüel ve Merasimin ilk emâreleri ..... 11—14

Teşkilâtlanma — Eski Mükellefiyetlerin şekli — 1390 tarihli Regius MS inde yemin — Mukaddes Kitap — İlk Tekris Merasimleri.

Locanın Evolüsyonu ..... 15—20

İlk Localar — İlk defa mekân yerine Mason Grubunu tarif eden «Loca» kelimesi — Edinburgh'da 1475 senesinde kurulan Loca — 4 Makbul Usta — Masonik sırrın henüz bulunmayışı — Şehirler haricinde Locaların gelişmesi — İlk Spekülatif Masonlar — Bir Operatif Locanın Spekülatif sekle dönüş misali (1599 — 1736 senelerine ait Mary's Chapel Locası zabıtlarının tetkikinden).

Masonik Ritüelin Başlangıcı ..... 21—24

Usta, Kalfa ve Çırak münasebetleri — İki dereceli sistemin başlangıcı — Kelime ve İşaretlerin ayrılması — Yedi senelik çıraklık devresinin ikiye bölünmesi ve «Kabul Edilen Çırak» — Edinburgh Grubu Manüskrileri — İlk Çırak yemini — Kelimenin verilmesi — Loane ve Dumfries No. 4 MS leri — Haricinin boynuna geçirilen ip — İlk defa Hiram efsanesinden bahis.

Yemin Metninde Cezai Şart ..... 25—27

«A Dialogue between Simon and Philip» isimli ifşaat (1720) — İngilterede X ncu asırda tatbik edilen ceza — VI ncı Henri

zamanında (XV nci asır) Amirallik Mahkeme azalarının yeminleri — 1557 senesinde idam edilen korsanlar — 1730 senelerinde Masonik Yardımın suiistimale uğraması dolayısıyla yapılan değişiklikler — Bugünkü tatbikat.

Üçüncü Derecenin Ortaya Çıkışı ..... 28—34

Spekülatif Masonun Locaya kabulü — Büyük Locanın kurulması (1717) — Trinity College, Dublin, MS si — İlk Masonik ifşaat — Graham MS si — «Philo Musicae et Architecturae Societas Apollini» isimli cemiyet — Dumbarton Kilwinning (1726) ve Greenock Kilwinning (1728) Localarının zabıtları — Birinci Derecenin ikiye bölünmesi — Prichard'ın «Masonry Dissected» isimli ifşaatı (1730) — Önlük ve eldivenden ilk defa bahis edilmesi — İfşaatların tetkikinden Fransada Masonluğun durumu — «Reception d'un Frey — Maçon» — «Le Secret des Francs — Maçons» — «Le Catechisme des Francs — Maçons» — «L'Ordre des Francs — Maçons Trahi» — 1730 öncesi Masonik merasimin 1816 dan sonraki merasimle mukayesesi.

Moralist ve Tefsirciler ..... 35—37

Calcott — Hutchinson — William Preston — Preston'un tedrisatı — Dokuz Fevkalâde Üstat. —

İs'ad Merasimi ..... 38—41

Operatif Masonlukta durum — Anderson'un kaleminden Wharton Dükü'nün İs'ad Merasimi — Eskiler ve Modernler — Üs.·. Muh.·. yemini — Preston'un «Illustrations»ları — Üs.·. Muh.·. in İs'ad esnasında başka bir odaya alınışı.

Birleşme ..... 42—45

Modernlerin «Promulgation» (Neşriyat) Locası — Ritüeli tesbit eden «Reconciliation» (Barışma) Locası — Tedrisat çalışmaları — Muhalif «Wigan» Büyük Locasının kuruluşu — «Stability» ve «Emulation» tedrisat localarının kuruluş ve çalışmaları — Bugünkü Ritüelimiz.

Referanslar 46

ÖNSÖZ

T.B.L. ARŞİVİ

Kardeşlerim,

Uzun bir tereddüt devresinden sonra, nihayet yeni bir Ritüele sahip olabildik. Yeni Ritüelimizin menşei olan İngiliz ve İskoç Ritüellerinin oluşumu hakkında çok az şey bildiğimiz bir gerçektir. Bu boşluğu doldurmak arzusu, beni, bu çalışmayı yapmağa sevk etmiştir.

Bu çalışmanın aşağı yukarı tamamı, adaptasyon, özetleme veya doğrudan doğruya tercüme yollarıyla, son sahifede referanslarını vermiş olduğum yerlerden alınmıştır.

Harry Carr Biraderin (Quatuor Coronati araştırma Locasının Sekreteri ve Eski Üs.·. Muh.·.i, İngiltere Büyük Locası İdare Kurulu Azası) «600 Years of Craft Ritual» isimli eseri (1 No. lı referansım) çalışmamın temelini teşkil etmiştir.

Bu çalışmanın araştırma ile alâkalı Biraderlere faydalı olacağını ümit etmekteyim. Bu vesileyle de, İngilizce bilen araştırmacı Kardeşlerime, Quatuor Coronati Araştırma Locası Muhabere Çemberinin, muntazam fihristlere sahip özel neşriyatında, aradıkları malûmatı toplu şekilde bulabileceklerini hatırlatmak isterim.

C. L.

Başlangıcından Bugüne Kadar Ritüelimizin İnkişafı [1]

EFSANELER ve GİLDLER

Bilinen en eski Masonik manüskri anayasalardan 1410 tarihlerinde kaleme alınan Cooke MS sinde, ilk defa, Hz. Süleyman'ın mâbedinin inşaası ile Operatif Masonluk arasında bir irtibat kurulmaktadır. Metinde, çok eski zamanlarda Masonluğa bir temel bulmak maksadıyla, Masonluğun İngilterede yerleşmesine kadar, Mukaddes Topraklardan ve Avrupadan geçişi anlatılmakta, şüpheli eski Masonik yazılar ve ağızdan ağıza gelen an aneler, referans olarak gösterilmektedir. (6)

Böylece, bugünkü Masonlukla, Hz. Süleyman'ın Mâbedenin inşaası arasında asgarî 600 senelik bir sembolik bağ kurulmuştur. Ancak, objektif tarihçi için, gerek Hz. Süleyman Mâbedenin inşaası, gerekse, Dionizios, Elözis ve Mitra misterleri, Kaldeenlerin ve Esen'lerin tedrisatları, Roma Kolejyası ve M. S. ilk asırlarda görülen tasavvufî cemiyetlerin âdetleriyle Masonluk arasında direkt bir bağlantı kurmak mümkün değildir. Tarih boyunca, değişik cemiyetlerde, tekris âdetleri gibi bazı ritlerin daima aynı şemaları takip ettikleri görülmektedir. Bu cemiyetler arasında fikir, prensip, çalışma tarzı, hatta teşkilât zaviyelerinden benzer noktalar bulmak mümkündür; fakat, bu benzerliklerin mezkûr cemiyetlerin tesiri altında kalarak gelişen insanın, fikriyat inkişafında vuku bulan tarihi devamlılığın neticeleri olduklarını unutmamak icap etmektedir ve nihayet, bir yerde zincir kopmaktadır. (6)

XVII inci asır İngilteresinde büyük şehirlerdeki süratli nüfus artışı, meslekleri tedricen Gildlerin kontrolündan çıkarmıştı. Diğer taraftan Üniversitelerde mimarî ve inşaat derslerinin verilmeğe başlanması, Protestanlığın gelmesiyle büyük kilise inşaatlarının azalması gibi sebeplerle, Locaların mevcudu azalmağa, yardım kasaları da boşalmağa başlamıştı. Mesleklerine yeni bir prestij vermek ve yardım fonlarını artırmak isteyen Masonlar, meslekten, yani Operatif olmayan cemiyetin ileri gelenlerini, bir nevi şeref azası olarak kabul etmeğe başlamışlardı. Operatif inşaatçı Gildlerinin böylece tedricen Spekülatif teşekküller halini almaları ile, Spekülatif Masonluğun objektif tarihi başlar. (6) Kıt'a Avrupasında ise, aynı baskılara maruz kalan Gildler yavaş yavaş yok olmuş, operatiflikten spekülatif şekle geçiş olmamıştır ve kıt a Avrupasına Masonluk, spekülatif haliyle, İngiltereden s çramıştır.

Avrupa'da değişik şartlar altında gelişen spekülatif Masonluk muhtelif Latin asıllı tasavvufî ve ritüellik şövalye v.s. tarikatların tesiri altında önce kendi sembolizmasını, sonradan da, İngiltereye bir geri dönüş yaparak, beynelmilel Masonluğun sembolizmasını zenginleştirmiştir.

Ancak, tarihî netice değişmemektedir ve Masonluğu lâyıkıyla anlayabilmek için, ilk önce İngilteredeki gelişmeyi tetkik etmek şarttır.

İngilterede Masonluk tarihinin XIV üncü asrın ortalarında başlamasına rağmen, 1300 lerin Masonluğu ile XX inci asrın Masonluğunun biribirlerine benzemediklerini peşinen kabul etmek lâzımdır. Sınaî, sosyal ve iktisadî tesirler altında, bu 600 sene içinde mesleğimizin tatbik şekli birçok değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerin yekûnu, operatif Masonluktan spekülatif Masonluğa geçiş tarihini teşkil etmektedir. (6)

Ortaçağ İngilteresinin Masonları, umumiyetle büyük şehirlerden

uzak yerlerde, kale, manastır ve kilise inşaatlarında, şehir Gildlerinin kontrolu dışında çalışırlardı. O günlerden kalan inşaat hesapları, çalışma şartları ve ödenen ücretler hakkında müsbet bir fikir veriyorsa da, işçilerin teşkilâtlanmaları hakkındaki bilgi çok azdır. Misal olarak, Londra Mason Cemiyetinin XIV üncü asrın ortalarından itibaren faaliyette olduğunu bilmemize rağmen, bu faaliyete ait eldeki ilk zabıtlar 1620 senesinden itibaren başlar.

Mason olmayan ilk Gildlerin çalışmaları sonradan gelen inşaatçı «Mason» Gildlerine ışık tuttuğundan, tetkikimizde, önce bu Gildlerden kısaca bahsetmekte fayda vardır.

İngilterede, XI inci asırdan itibaren, şehirlerde, kendi menfaatlerini daha iyi koruyabilmek üzere kurulan hür meslekî cemiyetlere «Gild» tâbir edilir. Kuvvetli bir «Kardeşlik» bağına dayanan Gildler, iş haricinde, dinî, sosyal, yardım gibi mevzularla da ilgilenir, düşmana karşı şehrin müdafaasına iştirak ederlerdi.

XIII üncü asrın başlarından itibaren müsbet vesikalara dayanarak tarihleri takip edilebilen Gildler daha ziyade asgarî beşerî ihtiyaçlarla meşgul olan fırıncılar, balıkçılar gibi teşkilâtlardı. Diğer meslek ve sanatların aynı şekilde teşkilâtlanmaları ise ancak bir asır sonra başlamıştır.

Gildler, müstehliki kötü malzeme ve kötü işçiliğe karşı, mesleği de yabancı ve acemî işçilikten korurlar; çırak, yevmiyeci ve ustaların yaşamalarını tanzim eden kuralları tesbit ve tatbik ederek dahilî anlaşmazlıkları hallederler, çalışma saatleri ile ücretleri takdir ederlerdi. Bütün sanayiin dağınık küçük esnaf elinde olduğu bu zamanlarda, gerek disiplini idame ettirmek, gerekse vergi tahsil etmek ve asker toplamak, Gildlerin sayesinde daha kolay yapılabildiğinden, şehir belediyeleri, gildlerin teşkilâtlanmalarını teşvik ederlerdi. (6)

Taşçı esnaf cemiyetlerinde ilk teşkilâtlanma emareleri 1356 se-

nesinde görülmektedir. Mezkûr sene içinde, Londrada, «Taş yontan Masonlarla» «Taşları yerlerine koyup esas inşaatı yapan Masonlar» arasında bir anlaşmazlık çıkmıştı. Bu anlaşmazlık üzerine Mesleğin en maharetli kişilerinden 12 si, heyet halinde, Londra Gild Holünde ikamet eden Belediye Başkanına müracaatla, diğer esnaf cemiyetlerindeki teşkilâtlanmayı örnek alarak, basit meslekî kanunların tesbiti için müsaade istemişlerdi.

Bngünkü sendikalaşmış ve meslekî ehliyet aranan iş hayatımızda görmeğe alıştığımız bu nevi iş ihtilâflarının ilki, ihtisas sınırlarının tecavüzü yüzünden çıkmıştı. Netice olarak «Mesleğinde fevkalâde bilgili ve maharetli olan esnafın mesleği ile alâkalı herhangi bir işte çalışabileceği» hükme bağlanmıştı.

Yirmi sene sonra, 1376 da, artık şehrin kabul edilmiş esnaf teşekküllerinden biri olan Masonlardan, şehir meslisinde görev alacak dört kişiyi seçmeleri istenmişti. İşte, sonradan «Londra Mason Cemiyeti» ismini alacak Mason esnaf teşkilâtının ilk bilinen kuruluş ve teşkilâtlanması, 1356 ile 1376 tarihleri arasında kalan bu 20 sene içinde olmuştur.

Aradan geçen 600 sene zarfında Masonik Ritüel ve âdetlerde vuku bulan gelişme ve değişiklikler tedricî bir şekilde olmuştur. Bu değişikliklerin çoğu o kadar yavaş olmuştur ki, kesin olarak ne zaman ve nasıl meydana geldiklerini tesbit etmek imkânsızdır; buna mukabil, üç dereceli bir sisteme geçiş ve Ritüele spiritüel ve ezoterik açılardan yaklaşma gibi bazı değişiklikler ise, birkaç senelik bir hata payı kabul edildiği takdirde, rahat bir şekilde tarihlendirilebilmektedir. Nihayet 1820 senesinde Masonik Ritüeli standartlaşmış ve bugünkü haline çok yakın bir şekle girmiş olarak görmekteyiz.

Bu çalışmada XIV üncü asrın sonlarından başlamak üzere 1820 senelerine kadar geçen zamanda Ritüelimizin inkişafı tetkik edilecektir.

ESKİ MÜKELLEFİYETLER; RİTÜEL VE MERASİMİN İLK EMÂRELERİ

İlkel şekilleri ile meslekî gildlerin, şehir içinde mesleklerin kontrol edilebilmesi için belediyelerce teşvik edilen esnaf teşkilâtları olduklarını daha yukarıda söylemiştik. Ancak, diğer gild mensuplarından farklı olarak, Masonların büyük kısmı şehirlerin dışında, ve bazen bir hayli uzağında bulunan büyük inşaatlarda çalışarak geçimlerini sağlamaktaydılar. Meslek icabı inşaattan inşaata seyahat etme mecburiyetinin operatif Locaların kuruluşuna yol açtığı tahmin edilmektedir. Mason Localarının teşkilâtlanmasına işaret eden ilk dökümanlar olan «Old Charges» — Eski Mükellefiyetler veya Masonik Anayasalarda (Gotik Anayasalar) vazifelilerin tâyini ve vazifelerinin târifi, yevmiyeler, belli toplanma tarihleri, senelik bayramlar gibi şehir içi esnaf teşkilâtlarının hepsinde gözüken kaidelerin bulunmayışı, bu vesaikin daha ziyade belediye veya gild kontrolundan uzak, muvakkat, şehir harici iş yerlerine tatbik edildiğini göstermektedir.

1390 senesinden başlamak üzere, XVIII inci asrın sonuna kadar geçen zamanı kapsamlarına alan 130 adet Eski Mükellefiyet manüskrisi bulunmuştur. Metinlerde gözüken teferruat farklarına rağmen, hepsinde aşağıdaki genel şekil gözükmektedir :

a. Bir açış duası,

b. Mason cemiyetinin Biblik topraklardan İngiltereye kadar gelişini anlatan efsanevî tarih,

c. Bilhassa meslekî kaidelerden müteşekkil olmakla beraber bazı ahlâki kaideleri de ihtiva eden ve Kalfa ile Çırakların hareket tarzını tâyin eden toplu kurallar (code of regulations),

d. İcabet etmenin mecburî olduğu senede bir veya üç senede bir toplanacak bölge toplantılarının yer ve tarihlerinin tesbit şekli,

e. Kurallara uymayanların muhakeme edilmeleri ve verilecek cezalar hakkında bilgi,

f. «Sadakat yemini dahil olmak üzere, henüz mükellefiyet kabul etmemiş yeni şahısların» cemiyete kabul usulü.

Bulunan Eski Mükellefiyetlerin en eskisi olan 1390 tarihli Regius MS inde, Mason yeminine ait ilk referans yer almaktadır. Bu yemin metni bundan sonraki bütün Mükellefiyetlerde mevcut olduğuna göre, zamanın kabul törenlerinin en mühim kısmını teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Nazım şeklinde kaleme alınmış Regius MS inde yeminle ilgili kısım şöyledir :

Mevcut Usta ve Yoldaşlarına
Hakiki bir yemin etmelidir.
Nereye giderse gitsin, bütün bu kurallara
Hakkıyla bağlı kalmalıdır.
Herşeyden evvel
Kıralına sadık olmalıdır.
Bütün bu noktalar hakkında
Ayrı ayrı yemin etmelidir
İstese de istemese de, her Mason
Bütün teferruatıyla
Aynı yemini tekrarlamalıdır...

1410 tarihli Cooke MS si ile Regius MS sinin aynı menşeden geldikleri ve ilk orijinal metnin 1356 tarihli olabileceği, Knoop,

Jones ve Hamer'in «The Two Earliest Masonic MSS» (En eski iki Masonik Manüskri) isimli eserlerinde iddia edilmektedir.

Eski Mükellefiyetlere ait sonraki manüskrilerde yemin metni çok kere Latince yazılır ve ayrıca, yemin etme şekli de tarif edilirdi:

«Haricî, eskilerden birinin tuttuğu Kitap üzerine elini koyduktan sonra, aşağıdaki kaideler okunurdu...»

Kitap olarak, bazı metinlerde Tevrat, diğerlerinde Mukaddes yazılar gösterilmektedir. Gene, bazı metinlerde, Kitap üzerine sağ elin uzatılacağı belirtilmektedir.

Eski Mükellefiyetlerin tetkikinden, ilk tekris merasimlerinin takip ettikleri sıra aşağıdaki şekil de ortaya çıkmaktadır :

1. Açılış duası,
2. Efsanevî tarihin okunuşu (zaman dar olduğu takdirde bu kısım kısaltılırdı),
3. Namzetin elini Kitap üzerine koyması,
4. Mükellefiyetlerin tebliği,
5. Mükellefiyetlere itaat yemini.

Mükellefiyetler Masona, Allahı ve Mukaddes Kiliseyi sevmesini, Kırala, Usta ve Yoldaşlarına, Mesleğine ve kurallarına sadık olmasını tebliğ ediyordu.

Görüldüğü vechile, ilk başlarda, kabul merasimi tümü ile basitti ve yemin metninde Masonik sırdan ve yemin bozulduğu takdirde verilecek cezalardan bahsedilmiyordu.

Aynı Mükellefiyetlerin tetkikinden iki önemli nokta daha ortaya çıkmaktadır :

1. Eski Mükellefiyetler, iş sahibinin menfaatlerini, kötü işçiliğe karşı korumayı ön plana almaktaydı.

2. Tekrisle ilgili olarak «Henüz Mükellefiyet yüklenmemiş yeni şahıslar» dan bahseden metin, yalnız çıraklık devrelerini tamamlayıp mesleği öğrenen kimselere tatbik edilecek **bir tek kabul merasiminin** uygulandığını ortaya koymaktadır.

İngilterede, herhangi bir esnaf teşekkülünde, Çıraklık müessesesi ile ilgili bilgiye ilk defa 1230 tarihinde, Eski Mükellefiyetlerde ise 1390 tarihinde rastlanmaktadır. Çıraklar Ustalarının malı gibi telâkki edilirlerdi ve onlarla ilgili kurallar meslekî ve ahlâkî eğitim şekillerini göstermekle beraber, bilhassa Ustaların menfaatlarını korumak üzere kaleme alınmışlardı.

LOCANIN EVOLÜSYONU

İlk anlamıyla LOCA kelimesi, bazı XIII üncü asır dokümanlarında gözükmekte ve Masonların çalıştıkları, âletlerini muhafaza ettikleri, yemek yeyip istirahat ettikleri yerleri ifade etmektedir.

Büyük çapta inşaatların devamlı yapıldığı yerlerde, Localar, istikrarlı bir şekilde yerleşmeğe başlamışlardı. 1370 senesinde York Minster'de Masonlar için tesbit edilen sıkı kurallara göre yaz ve kış aylarında çalışma ve istirahat saatleri tesbit edilmiş olup, bunlara uymayan Masonlara para cezası tatbik edilmekteydi Boş zamanlarında işçilerin Locadan bir milden fazla bir mesafeye gitmeleri yasak edilmişti; yeni gelen kalfalar asgarî bir hafta müddetle tecrübe edildikten sonra «kitap üzerinde» kurallara uyacaklarına dair yemin ederlerdi. Bu York Minster vesikasında, Loca kelimesi atölye, ev, yemekhane ve istirahatgâh manalarına gelmektedir.

Muayyen bir yerde işin devamlı olabilmesi sebebiyle, belli bir işte çalışan bir Mason grubuna da zamanla «Loca» denmeğe başlanmıştı. Canterbury'de, 1429 senesi Başpiskoposluk hesaplarına esas olan isim listesine «Locanın Masonları» denmesi ile kelimenin ilk defa mekânı tarif eden bir mana dışında, bir grubu tarif eden manası ile kullanıldığı görülmektedir. (6)

Bir operatif locanın kuruluşuna dair ilk bilgi Edinburgh şehri arşivlerinde bulunmaktadır. Bu şehirde, 1475 senesinde Masonlarla marangozlar birleşmek suretiyle bir Birlik kurmuşlardı.

Birlik, her iki esnaf teşkilâtının şehir içindeki tek organı olup Şehir Meclisinde temsilcileri vardı. Şehir Meclisi ve Hâkimlerin yardımıyla, Birlik, meslekleri murakabe ediyor, fiyat, yevmiye ve iş saatlerini tesbit ediyor, Çırak ve Kalfa kabulünü kontrol ediyordu (Kalfalar mesleklerinin ehli kimseler olup, hürriyetlerine kavuştuktan sonra kendi hesaplarına «Usta» olarak iş tutarlardı).

Esnaf teşkilâtlarından her biri ikişer «Makbul Usta» tayin etmişti Bu Ustaların vazifesi, işverenle halkı kötü evsafta işçilikle malzemeden korumak üzere, yapılan işleri murakabe etmekti. Bu hususla ilgili olarak ettikleri özel bir yemine dair kayıt bulunmuştur.

İtaatsızlık veya karışıklık çıkarma ile suçlu esnaf, Birliğin Başkanı ile yukarıda bahsedilen dört Makbul Usta'nın huzuruna çıkarılırdı. Ustalarla Başkan, aralarında meseleyi halledemedikleri takdirde, Hâkim ile Valiye başvururlardı.

Her iki esnaf teşkilâtına mensup çıraklar mecburî hizmet devrelerini bitirdikten sonra, dört Makbul Usta tarafından imtihan edilip ehliyetleri tesbit edilirdi. İmtihanı başaran çıraklar muayyen bir ücret ödedikten sonra Kalfalığa kabul edilirlerdi. Diğerleri ise, ehliyet kazanıncaya kadar, ustalarının yanında çırak olarak kalmağa devam ederlerdi.

1475 senesinde kurulan bu düzenin, bildiğimiz anlamda bir operatif Locaya dönüş tarihi 1500 senesi olarak tahmin edilmekle beraber, bu tarih kesin değildir. Edinburgh Locasının, bulunabilen en eski zabıtları 1599 senesine aittir. Bu tarihte Loca, artık meslekleri kontrol eden güçlü bir teşekkül olarak karşımızdadır. 1599 senesinden sonra, XVIII inci asrın başlarına kadar, mezkûr Loca, Çırak kabul edip Kalfalığa terfiler yapmakta, Loca dahilinden esnaf teşkilâtlarını kontrol etmekte, ihtilâfları halledip suçluları cezalandırmaktadır.

1475 senesinde, sonradan normal Loca tatbikatı olacak icraat, yukarıda bahsettiğimiz Birlik tarafından yürütülmekteydi. İdarî kadroda **ikisi Mason olmayan** dört Makbul Usta'nın müşterek kanaatlarıyla çıraklar kalfalığa kabul edildiklerinden, **henüz bir Masonik sır ve özel merasim mevzubahis olamazdı.**

1598/99 senelerinde ise, İskoçyada birçok Loca faaliyet halinde olup bidayette Birliğin yaptığı işlerin çoğunu üzerlerine almış gözükmektedirler. Birlik hâlâ mevcut olup, fiyatları, ücretleri, çalışma saatlerini ve muhtelif meslek grupları ile işçiler ve işverenler arasındaki haricî münasebetleri düzenlemekteydi.

Localar ise, çırakların kabulü ile kalfalığa terfilerini temin edip şehir haricinden gelen yabancı işçilerle ehliyetsiz haricilerin kabul edilmemelerini sağlarlar ve Çırak, Kalfa ve Usta arasında zuhur edebilecek ihtilâfları hallederlerdi.

Şehirler haricindeki Locaların gelişmesine gelince, şehir Meclis ve Mahkemelerinin bulunmadığı, Mason gruplarının senelerce devamlı iş bulabildikleri, şehirlerden uzak yerlerde, uzun vadeli, kale, kilise ve benzeri inşaatları tetkik etmek lâzımdır. Bu nevi inşaatlarda Masonların çalışma şartları doğrudan doğruya işveren asilzade veya Kilise mensupları tarafından tesbit edilirdi. Vazifeleri, ihtilâfları halletmekten öteye gitmeyen Localar, bir yemek ve istirahat yeri, yani bir nevi kulüp haline gelmişlerdi. Maamafih, seyahat eden bir Mason, daima, yolu üzerinde bir Locada barınabilirdi. Loca kendisine, imkân nisbetinde iş verirdi; iş olmadığı takdirde ise dinlenmesini temin edip, ihtiyacı halinde ödünç para vererek, bir sonraki Locaya yolcu ederdi.

İngilterde eski zabıtların bulunamaması yüzünden, şehirler içinde Mason esnaf teşkilâtlarının Loca haline evolüsyonları takip edilememektedir. Maamafih ilgi çekici bir husus, 1620 gibi bir tarihte, Londra Mason Cemiyetine (London Masons Company) bağlı ve Meslek haricinden kimseleri, kabul etmek üzere kurulan «Acception» (Kabul) Locasıdır.

Meslek haricinden, yani Operatif olmayan kimselerin Masonluğa kabulüne ait ilk zabıt, Edinburgh, Mary's Chapel Locasında, Temmuz 1634'te, Lord Alexander ve genç kardeşi Sir Anthony Alexanderle Sir Alexander Straham'ın Kalfa Mason sıfatıyla kabullerine ait evraktır. (6) Rose-Croix'larla ilgisi yüzünden ismi etrafında türlü efsaneler bina edilmiş olan Elias Ashmole, 16 Ekim 1646 senesinde Warrington da, bir başka asilzade ile birlikte «Franmason yapılmıştı». Bu vesile ile sadece 7 kişiden müteşekkil Loca Mevcudunun tamamının spekülatif Mason oldukları tahmin edilmektedir.

Aitchison's Haven Locasının zabıtları 1598 den itibaren takip edilebilmektedir. İlk operatif olmayanlar, değişik bir Ritüelle, 1672, 1677 ve 1693 senelerinde kabul edilmişlerdi. 1670 senesi Aberdeen Locası zabıtlarından, Locada mevcut 49 biraderden sadece onunun operatif, diğerlerinin ise asilzade, tüccar ve serbest meslek sahibi kimseler oldukları anlaşılmaktadır. (6)

Yukarıda bahsettiğimiz Mary's Chapel ve Aberdeen gibi Localar, halâ operatif bir bünyeye sahip olmakla beraber, operatif olmayan biraderler için özel çalışma talimatnameleri hazırlamağa başlamışlardı.

Bir operatif Locanın spekülatif şekle geçişi, en düzgün olarak, Mary's Chapel Locası zabıtlarından takip edilebilmektedir. (6)

1599 ile 1634 seneleri arasında Loca, tam bir operatif Loca hüviyetindedir. 1634 ten itibaren, takriben 50 sene zarfında, türlü sebeplerle Locaya kabul edilen spekülatif Masonlar, çalışmalara çok az bir alâka gösterip, herbiri birkaç toplantıdan fazlasına iştirak etmemiştir.

Locanın operatif masonları arasında ilk moral bozukluğu emâreleri 1671 de görülmektedir. Bu tarihten itibaren Çırakların çoğu Kalfalığa terfii lüzumsuz bulmuşlardı. 1674 te, çok büyük bir yangından sonra, Edinburgh Şehir Meclisi, yanan bütün evlerin

kâgir inşaat tarzı ile tamir edilebileceklerini karara bağlamıştı. Bu kararın neticesi olarak, iş sahaları çoğalmış ve müddetlerini doldurmuş Çıraklar, Kalfalığa yükseliş ücretini ödemeden rahatlıkla iş bulabilmişlerdi. Bu şekilde, Loca, gelirlerinin en mühim menşeinden mahrum kalıyor, birader sayısı da gittikçe azalıyordu.

1681 tarihinde, bir Loca kararı ile, çıraklık müddetlerini iki seneden fazla doldurmuş, ve fakat kalfalığa yükselmemiş Masonları kullanan her ustanın günde 20 şiling ceza ödeyeceği kabul edilmişti. Zamanın parasıyla gayet büyük bir ceza olan bu karar sayesinde, bir müddet için Loca mevcudunun azalması, sun'î olarak, durdurulabilmişti. Ancak, mecburî terfi, teşkilâtın esaslarına, bilgiye, imtihana dayanan terfi sistemine aykırı düşmekteydi ve miktar kaliteden mühim olmağa başlamıştı. Artan iş imkânları hariçten gelen işçi adedini de arttırmıştı. Loca, bu tehlikeye karşı da, neticesiz kalan yasaklar ihdas etmişti.

1688 senesinde, Loca Biraderleri arasında olan bir anlaşmazlık üzerine, bir kısım birader ayrılıp rakip bir Loca kurmuşlardı. Aynı mahalde iki Locanın bulunması, Mary's Chapel Locasının otoritesini sarsmış, mesleği kontrol imkânlarını daha da kısmıştı.

1688 den itibaren zabıtlarda para ve yardımla ilgili fasıllar gittikçe sıklaşmakta olup, Loca tedricen bir yardım cemiyetinin hüviyetini almaktadır.

1700 senesinde Mary's Chapel halâ bir operatif Loca olmakla beraber mesleği kontrol imkânlarını artık tamamen kaybetmişti. 100, hatta 50 sene öncesine kadar, Loca hatalı bir Masonun Ustası tarafından kullanılmamasını veya hatalı bir Usta hesabına Çırak ve Kalfaların çalışmamalarını emredebiliyordu. Arada şehrin büyümesi, daha dağınık semtlerde iş imkânlarını yaratmış ve uzak yerlerde Locanın kontrolünü imkânsız hale getirmişti.

Aralık 1726 da James Mack isimli bir Mason'un, zabıtlara geçen ifadesinde, şehrin tanınmış tüccarlarından bir grubun Locaya kabul edilmek arzusunda oldukları ve herbirinin, fakirlere verilmek üzere, 1 altın lira giriş ücreti teklif ettiği belirtilmektedir. Teklif edilen paranın büyük olmasına rağmen, muhafazakâr operatif biraderler bu adımın atılmasına engel olmuşlardı. Bir ay sonra Mack birader tekrar aynı teklifi Locaya sununca, gürültülü bir celseden sonra, Üstadı Muhterem ve Nazır Locayı terketmişler ve geri kalan 5 birader Mack biraderi Üstadı Muhterem olarak seçmişlerdi.

Bu muameleyi takiben, başka Localardan, operatif olmayan 3 Çırak Locaya tebenni ettirilip Kalfalığa yükseltilmişler ve meslekten olmayan yedi haricî bir tek merasimde Çırak ve Kalfa olarak kabul edilmişlerdi.

1736 senesinde, Loca dahili nizamnamesini neşrettiği zaman, nizamnamede meslekle ilgili bir tek kelimenin bile bulunmayışı operatiflikten spekülatifliğe geçişin tamamlanmış olduğuna işarettir. (6)

Bugün, Mary's Chapel Locası, 1 numaralı matrikül numarası ile ve İskoçya Büyük Locasına bağlı olarak, Edinburgh şehrinde çalışmalarına devam etmektedir.

T.B.L.
ARŞİVİ

MASONİK RİTÜELİN BAŞLANGICI

Eski Mükellefiyetlerden anlaşıldığı vechile, Localarda ilk merasimler, gildlerde olduğu gibi, bir sadakat yemininden ibaretti. Başlarda, sadece Kalfalığa kabul etmek üzere çok basit bir merasimin mevcudiyetini görmüştük. Bu kademede henüz gizli tanıma işaretleri kullanılmıyordu ve, ileride Ritüelin dereceler halinde gelişmesine bağlı gözüken, Mason sırrına atıf yapılmıyordu. İngilterede bulunan bütün Eski Mükellefiyetler metinlerinde, gizli tanıma usullerine ait bir bahis yoktur. Kalfalığa münhasır, tek dereceli bir sistemde, bütün kabul edilenler çıraklık devrelerini tamamlamış ehliyetli kişiler olduklarından, bu nevi sırları icab ettirecek mühim bir sebep mevcut değildi. Zaten 14 yaşında çırak olarak işe alınan bir çocuktan, itaatten başka birşey istenemezdi. Tam azalığa, yani Kalfalığa terfi ettiği zaman, Mason, kendisine metinleri okunan Genel ve Özel Mükellefiyetlere itaat yeminini ederdi. Usta ile Kalfa arasındaki fark daha ziyade meslekî idi. Usta, işverenle mukaveleleri imzalar, çırak ve kalfalara iş verirdi. Eski Mükellefiyetlerde Ustalara mahsus sırlardan söz yoktur. (2) Sonradan Çıraklar da Localara iki dereceli bir sistem çerçevesi içinde kabul edilmeye başlanınca, tatbikat, «kelime ve işaretlerin» ayrılması için, pratik bir ihtiyaç doğurmuştu.

Takriben 1650 senesinde kaleme alınmış «Grand Lodge No. 2

MS» si ile «Harleian MS No. 2054» te ilk defa Masonik sırdan bahsedilmektedir.

Edinburgh şehrinde, 1583 senesinde, Çırakların haklarının yenmesini önlemek üzere, her türlü esnaf teşkilâtına kabul edilen Çırakların kaydına mahsus bir kayıt defteri açılmıştı. Bu deftere Çırakların ve Ustalarının kimlikleri ile sanatlarının çeşidi ve Çırağın kaç sene için bağlı olduğu yazılmaktaydı. Bu şekilde, senesini doldurmuş bir Çırak hürriyetine rahatça kavuşabilecekti.

Bu harekete paralel olarak, esasen yedi sene süreli çıraklık devresinin ilk üç senesini tamamlayanlar, basit bir merasimle Localara «kabul edilen» Çırak olarak alınmağa başlanmışlardı (Entered apprentice). Bu nevi Çırak kabulüne ait en eski vesaik Aitchison's Haven Locasının 1598 tarihli ve Edinburgh Locasının 1599 tarihli zabıtlarıdır. Localara kabul edilen çıraklara «Kelimenin» verilmesi azalık imtiyazlarını kullandıklarını göstermektedir. 1598 senesinden önce iki dereceli sistemin yerleştiğini bilmemize rağmen, merasimin teferruatına ait ilk bilgiyi «Edinburgh Grubu» diye bilinen, en eskisi 1696 tarihinde kaleme alınmış, dört manüskriden elde etmekteyiz:

1. Edinburgh Register House MS si, 1696.
2. Chetwode Crawley MS si, takriben 1700.
3. Kevan MS si, takriben 1714.
4. Haughfoot MS parçası, 1702.

Bu dört MS ticarî gayeyle yazılmayıp hafıza tazelemeye mahsus notlar şeklinde kaleme alındıklarından, menşelerinden şüphe edilmemektedir. Metinler genellikle iki kısma ayrılmaktadır:

1. Kabul edilmeden önce haricîlere sorulacak sualler,
2. Kelimenin verilme şeklinin tarifi.

Çırak ve Kalfa derecelerine ait ayrı ayrı merasimlere temas

eden bu MS lerde, Çırak derecesi ile ilgili olarak Çırakların önce korku verecek merasimlerden geçirildikleri, sonra da diz çöküp ellerinde Mukaddes Kitap, aşağıdaki yemini ettikleri yazılıdır :

> «Büyük Gün geleceği zaman Tanrının huzurunda çıplak olarak hesap vereceğinizi unutmayarak, Tanrı adına yemin ediniz ki, burada görüp işitebileceğiniz hiçbir şeyi, kabul edilmiş başka bir Mason haricinde, kimseye sözlü veya yazılı olarak açıklamayacak, hattâ, bir kılıcın ucu veya ona benzer sivri bir aletle, kar veya kumun bile üzerine yazmıyacaksınız. Tanrı yardımcınız olsun.»

Bu yemin metninde yeminin tutulmaması halinde tatbik edilecek herhangibir cezadan bahis olmadığı şayanı dikkattir. Yeminden sonra en genç Mason, yeni Çırağı Loca haricine çıkarıp kendisine İşareti, Duruş şeklini ve Giriş kelimelerini öğretirdi.

İşaretler arasında, yemin metninde bahsinin geçmemesine rağmen, «ceza işareti» de gösterilirdi.

Bu ilk sırların tevcihinden sonra Çırak Locaya dönüp gülünç bir reveransla topluluğu selâmlar, işareti yapıp giriş kelimelerini söyler, işareti tekrarlardı. Bunu müteakip, en genç biraderden başlayarak, şahıstan şahısa «Kelime» fısıldanır, Üstad'a kadar gelir, Üstad da Kelimeyi yeni kabul edilen Çırağa verirdi. İşaret ve Kelimeler MS lerde yazılmamış olmakla beraber, Duruş ve beş Kardeşlik noktasından, teferruatla bahsedilerek, el ele ..... vs. şeklinde anlatılmaktadır. Çırak merasiminin sonunda 15 sual-cevaplı ve Kalfa merasiminin sonunda da 17 sual - cevaplı bir Masonik tedrisat yer almaktaydı.

Muhafazakâr 16 ve 17 ci asırlarda değişiklikler çok yavaş olurdu. Dolayısıyla 1696 senelerinde tatbik edilen ve yukarıda tarif edilen icraatın asgarî 100 senelik bir mazisinin bulunduğunu rahatlıkla iddia etmek mümkündür.

İskoçyanın haricindeki Masonlukla ilgili en eski manüskri, takriben 1700 senelerinde kaleme alınan, Loane MS sidir. Bu MS' de muhtelif Dokunuşlarla ilk defa Üstad Kelimesi verilmektedir. Kelimeyi Üstad, yarısını bir kulağa yarısını da diğer kulağa fısıldamak suretiyle verirdi. İmtihan esnasında da Üstad, kelimenin yarısını söyler, karşısındaki tamamlardı.

Takriben 1710 tarihli Dumfries No. 4 MS si, eski, Dumfries Locasına ait olduğundan güvenilir bir kaynak olarak karşımızdadır. Bu MS'nin tedrisat kısmındaki sualler arasında, haricinin boynuna bağlanan ipin sembolizması ile ilgili şu sual - cevap gözükmektedir :

S. Buraya nasıl getirildiniz?

C. Boynuma geçirilmiş bir iple, tevazu içinde.

Daha sonra, bir başka cevapta, ipin yeminini tutmayan Masonun asılması için kullanılacağı ve başı kesildikten sonra vücudunun sahilde, med ve cezirin bıraktığı izin altına gömüleceği yazılıydı. Aynı MS de, efsaneye temas etmeden Hiram'dan ve Yakub'un göğe yükselen merdiveninden bahisle, sütun isimlerinin sembolizması izah edilmektedir.

Tedrisatta, cezanın tarifinden başka, Ritüelde artık sembolizmaya yönelmiş bir gelişme başlamıştır.

Müteakip 15 sene içinde yazılan bir çok MS, ufak değişikliklerle ve bazı ehemmiyetsiz ilâvelerle, aşağı yukarı, aynı metinleri tekrarlamaktadır.

Henüz bir Büyük Loca kurulmadan, dağınık Localarda bu kadar yeknesaklığın temin edilebilmesi hayret vericidir.

YEMİN METNİNDE CEZAÎ ŞART

1710 senesine kadar Mason Yemininde herhangi bir cezanın tarif edilmediği dikkati çekmektedir.

Yemin metninde cezaî şarta ilk defa, 1720 senelerinde neşredilen «A Dialogue between Simon and Philip» (Simonla Filip arasında bir Diyalog) isimli ifşaatta rastlanmaktadır. (8) Cezaî şart aynen şöyledir :

> «Kalbim göğsümün sol tarafından, dilim ağzımın dibinden koparılacak; boğazım kesilecek; vücudum vahşi atlar tarafından parçalanacak; med ve cezirin aktığı bir noktada deniz kumunun içine 24 saat gömülecek; sonra kül oluncaya kadar yakılıp dört rüzgârın estiği bir yerde havaya atılacak ve böylece hâtıram tamamen kaybolmuş olacaktır. Tanrı yardımcım olsun.»

İleride bahsedeceğimiz Prichard'ın 1730 senesinde neşredilen «Masonry Dissected» isimli ifşaatında dille kalbin med-cezirin alçak noktasından bir kablo boyu (*) açıkta deniz kumuna gömüldükten sonra vücudun yakılması; gene 1730 senesinde neşredilen «The Mystery of Freemasonry» isimli ifşatta ise dilin

---

(*) **kablo boyu:** Bir denizci ölçüsü: takriben 180 metre veya bir deniz milinin onda biri.

kökleri ile beraber koparılması, gibi teferruat ilâveleriyle aynı cezaî şartın yemin metnine dahil edildiği görülmektedir. (10)

Tüylerimizi ürperten bu nevi ceza maddelerinin menşeini araştırmakta fayda vardır :

Eski çağlarda bir mukavele imzalandığı vakit, bir kurban kesilir ve mukavele şartlarını ihlâl edecek olan tarafın kesilen kurban gibi boğazlanacağı, etlerinin parçalanıp sema ve toprağın vahşi hayvanlarına atılacağı veya yakılacağı mukavele metnine cezaî şart olarak ilâve edilirdi.

İngilterede, Kral Edgar (959-975) zamanında, hırsızların vücudu parça parça kesilip, henüz canlı iken, vahşi hayvanlara atılırdı.

VI cı Hanri (1422 - 1471) zamanında, Amirallik Mahkemesi azalarının Kırala sadakat yeminlerinde, med ve cezirin alçak noktasında el ve ayaklarının bağlanıp boğazlarının kesileceğine, dillerinin koparılacağına ve vücutlarının denize atılacağına dair bir ceza maddesi vardı.

1557 senesinde altı korsanın med ve cezirin alçak noktasında asıldıkları ve üç med - cezir müddetince vücutlarının oldukları yerde (denizin içinde) bırakıldıkları Amirallik zabıtlarından anlaşılmaktadır. (8)

Yukarıdaki misallerden anlaşılacağı vechile yemin metnindeki cezai şart günün âdetlerine göre kaleme alınmış olup, Masonluğa has bir madde değildi.

Ancak, Masonik sırlara vakıf olmanın bir mesleğe sahib olmak demek olduğu günlerde bile böyle şiddetli bir cezaî şart Mason yeminine ilâve edilmemişti.

1717 den sonra miktarları süratle artan Spekülatif Masonlar için ise, Masonik sırların artık meslekî bir kıymeti yoktu.

J. R. Rylands birader Quatuor Coronati araştırma Locasında,

3 Ocak 1964 tarihinde bu hususta yaptığı konuşmada enteresan bir neticeye varmaktadır :

«1723 ten sonra ilk Spekülâtif teşkilât kuvvetli bir yardımlaşma sistemi ve yardım fonu kurmuştu. Fukaralığın yaygın olduğu XVIII ci asır İngilteresinde, Mason olduğunu ispat edebilen herhangi biri, bu maddî yardımlardan istifade edebiliyor ve suistimaller çoğalıyordu. 1730 senesinde, bu vahim duruma son vermek üzere bazı değişikliklerin yapılması hususunda Desaguliers birader (üçüncü Büyük Ustat), ısrar ediyordu. Bu tarihlerde, tedbir olarak, birinci ile ikinci derecelerin işaretleri değiştirilmiş ve bu tâdilata itiraz eden biraderler rakip «Eskiler» Büyük Locasının kurulmasına önayak olmuşlardı. Bu tâdilât Birleşmenin vuku bulduğu 1813 senesine kadar yürürlükte kalmıştı.

«1730 senesinde alınan tedbirler, bilhassa, zapta geçirilmediğinden, yukarıda bahsedilen tâdilatın haricinde alınan tedbirler meçhul kalmıştır.»

Bu malûmatın ışığında, Rylands birader, mezkûr cezaî şartın yemin metnine ilâve edilmiş olmasını 1730 senlerinde alınan tedbirlerden biri olarak görmektedir (11).

Masonluk tarihinde tatbik edilen en ağır ceza, para veya tard cezası olmuştur. Tatbik edilmeyeceğini bile bile, böyle bir metin üzerinde yemin etmenin riyakârlık olup olmadığı uzun müddet tartışılmıştır. Bazı Obediyans veya localar bu cezaî şartı yemin metinlerinden tamamen çıkarmışlardır. Bazı Obediyanslar ise, «eskiden bu şekilde yemin edilirdi» veya «sembolik cezanız bu olmakla beraber asıl cezanız şerefsiz bir insan olarak ilân edilmeniz olacaktır» sözlerini yeminin ceza maddesine ilâve etmek lüzumunu hissetmektedirler. Gene bazı Ritüellerde, cezaî şart yemine dahil edilmemekte, fakat tekristen sonraki tedrisatı esnasında, Üs.∴ Muh.∴ işaretlerin sembolizmasını izah ederken eski yemin metinlerinde bulunan ceza maddeleri ile bağlantıyı kurmaktadır.

T.B.L. ARŞİVİ

ÜÇÜNCÜ DERECENİN ORTAYA ÇIKIŞI

Masonluk 1710 senelerine kadar iki dereceli sistemle iktifa etmişti. «Üçüncü derece ancak 1730 dan sonra yaygın olarak görülür. Bugün çalıştığımız şeklin temeli, ileride bahsedeceğimiz «Reconciliation» Locası tarafından atılmış ve yeni Ritüel ilk defa Büyük Locanın 20 Mayıs 1816 tarihli toplantısında prova edilip kesinleşmiştir.» (3)

XVII ci asırda, şehirlerin büyümesi ile, eski Operatif Localar hususiyetlerini ve nüfuzlarını tedricen kaybetmişlerdi. 1620 den itibaren Londrada «Acception» ve 1934 ten itibaren Edinburgh Localarında operatif olmayan kimselerin Localara kabul edildiklerini, «Locanın Evolüsyonu» bahsinde görmüştük.

«Orta Çağlar Avrupasında Kilise tüm sanat hayatının merkezi ve bilim, papazların inhisarında iken, Gotik İnşaatçı Gildleri, entelektüellere bir takım serbest araştırma imkânları vermekteydi. Dolayısıyla, XIII cü asırdan itibaren meslekten olmayan bazı entelektüellerin İnşaatçı Gildlerine intisap etmeye başladıkları» (3) tahmin edilmekle beraber, kuruluşunun maksadı sadece meslek dışından olanları kabul etmek olan ilk bilinen Loca, bu «Acception» Locasıdır.

«Meslekle ilgisi bulunmayan spekülatif Masonun 7 sene gibi uzun bir Çıraklık devresi ile alâkalı olamıyacağı aşikârdır. Spe-

külatif Masonlar bir tek merasimle tam azalığa, yani Kalfalığa kabul edilirlerdi. Bu elemanların elinde merasimin nasıl derinleştiğini, daha sembolik, ahlâkî ve felsefî bir karakter almağa başladığını, ve operatif meslekle bağlarını nasıl tedricen koparttığını tahmin etmek kolaydır. Bugün Masonluk mevcudiyetini, Gildlerin, zamanında, mesleğin imtiyazlarını spekülatiflere de açmalarına borçludur.» (2)

Maamafih, operatif sistemden spekülatif sisteme geçiş döneminde operatif olmaynların kabulü için kısmen tadil edilen eski merasimlerin tatbik edilmesine rağmen, Localar, sadece yardım severliğe yönelmiş sosyal kulüpler haline gelmeğe ve entelektüellerin alâkasını kaybetmeğe başlamışlardı.

Alâkayı yeniden uyandırmak lâzımdı.

1717senesinde üç Londra ve bir Westminster Locasına ait «birkaç yaşlı Birader» bir meyhanede toplanıp senelik umumî toplantı ile bayramları müştereken tertip etmek ve başlarına geçecek bir asilzade buluncaya kadar aralarından birini Büyük Üstad seçmek üzere karar almakla, ilk Büyük Locayı kurmuşlardı.

«İlk Büyük Loca sadece, merkezinden 7 millik bir mesafeye kadar bulunan Locaları kapsamına aldığını ilân etmişti. Bu madde doğrudan doğruya Gild tatbikatından gelmektedir. Londra inşaatçı Gildleri merkez binalarından itibaren, 7 millik bir çevredeki Masonlara hükmederlerdi. Bir Gild esasen bir şehir örgütü olduğundan, jüridiksiyonu normal olarak şehir sınırlarının 2 mil ötesine kadar uzanırdı.» (4)

1721 senesine kadar Büyük Locanın bir faaliyeti olmadı. İlk Anayasa 1723 senesinde ilân edildi ve toplantılara ait ilk zabıt aynı senenin Haziran ayında yazıldı. Beş ay sonra, Kasım 1723'te, zabıt kitabında, Büyük Locaya iltihak eden Londra ve çevresine ait 50 kadar Locanın listesi vardır.

İşte, bu çerçeve içinde, Ritüelin evolüsyonuna ait müteakip safhayı, Üçüncü Derecenin doğuşunu görmekteyiz.

Üçüncü Dereceden ilk defa, Büyük Locanın kuruluşundan altı sene önce, Şubat 1711 de kaleme alınmış, tek sahifelik Trinity College, Dublin, MS. inde bahsedilmektedir. Sonradan ve hafızaya dayanarak yazıldığı intibaını veren bu MS, eksik ve müphemdir. Edinburgh, Sloane ve Dumfries manüskrilerinin hepsinde fazlasıyla bulunan 11 sual - cevaplık tedrisat kısmından sonra, «Üstat», «Kalfa» ve «Çırak» derecelerine ait muhtelif işaret ve kelimelerin verilmekte olduğu bu MS, her birinin kendi sırları olan üç ayrı Mason derecesini tanıyan ilk evraktır.

1723 senesinde ticarî maksatla yayınlanan ilk Masonik ifşaat olan «Mason's Examination» (Masonun İmtihanı) ve 1726 tarihli Graham MS'si üç dereceli bir sistemi akla getirmekle beraber, üçüncü derecenin mevcudiyetini kesin olarak ilk defa, gayri muntazam bir teşekkül olan, 8 sanat sever asılzade Masonun Şubat 1725 te kurduğu ve azalarını sadece Üstat Masonlar arasından seçen, Mason olmayanları da derhal tekris eden, «Philo Musicae et Architecturae Societas Apollini» isimli cemiyetin zabıtlarından tesbit edebilmekteyiz.

Dumbarton Kilwinning Locasının, 29 Ocak 1726 tarihli ilk toplantısına ait zabıtlarda Büyük Üstadın yanında 7 Üstad, 6 Kalfa ve 3 Çırağın bulunduğu yazılıdır. Greenock Kilwinning Locasının 27 Aralık 1728 tarihli ilk zabıtlarında ise, Locaya kabul edilecek her çırağın, 1 lira 10 şiling ödiyeceği, Kalfalığa terfii esnasında kendisinden 12 şiling ve Üstadlığa terfiinde de, ziyafet masrafları haricinde, 20 şiling tahsil edileceğine dair kararın kaydı vardır.

Başlangıçta uzun seneler iki dereceli bir sistem halinde yürüyen Masonluk, birinci derece merasiminin ikiye bölünmesi ile üç dereceli bir kuruluş haline gelmiştir ve bu tadilâtta Büyük Locanın

rolü olmamıştır. Zaten, Operatif Masonluk devrinde, Çırak, Kalfa ve işi idare eden Usta olmak üzere mevcut fiilî üç dereceli tatbikata rağmen, Mason esnaf teşkilâtının sadece iki dereceli bir sistemle bunca sene nasıl iktifa edebildiği karanlık bir noktadır.

20 Ekim 1730 tarihinde Samuel Prichardin II günde üç baskı yapan ve Masonluk camiasında büyük bir skandal yaratan «Masonry Dissected» isimli ifşatı 1738 senesinde «La Réception Mystérieuse» ismi altında Fransızcaya tercüme edilmişti) bir çok Loca tarafından Ritüel kitabı olarak kullanılmış, ve, üçüncü derecenin umumîleşmesi ile, genellikle, Ritüelin istikrar kazanmasını sağlamıştır.

Operatif Masonlar ayak bileklerine kadar uzanan bir önlük takarlardı. Spekülatif Masonlukta önlüğün kısalmasına ait bilgiyi de ilk defa Prichard ifşa etmişti. Gene önlük ve eldiven hususunda, üçüncü derece ile igili olarak, Prichard şöyle demektedir: «Üstadlarının katlinde masum olduklarını, ellerinin kana bulaşmadığını göstermek için beyaz deriden mamul önlük ve eldiven giyerler».

İngiliz spekülatif Masonluğu Fransada 1725 senelerine doğru iki dereceli bir sistem şeklinde yayılmağa başlamıştı. Fransadaki Gildlerle bir ilişki kurmadan yayılan Masonluk, başlarda asil sınıfın yeni bir eğlencesi şeklinde gelişmişti. Derecelere, şatafat ve ezoterizme meraklı olan Fransızların tatbikatında, Masonluğa kısa zamanda birçok ilâveler yapılmış ve tasavvufî ve ezoterik paramasonik teşkilâtlar kurulmuştur. Bunlar da, zamanla, İngiliz Masonluğuna tesir ederek sembolizmasının zenginleşmesine ve «Royal Arch» derecesinin doğmasına sebep olmuşlardı.

Fransadaki gelişmeyi, bilhassa ticarî maksatlarla yayınlanan ve seri halinde yapılan ifşaatlardan takip edebilmekteyiz. Masonik faaliyetleri yasak eden Paris şehri polis şefi Herault, 1738 se-

resinde, Masonluğun itibarini sarsmak gayesiyle, Mlle. Carton isimli bir dansözün yardımıyla elde ettiği bilgileri «Réception d'un Frey - Maçon» ismi altında yayınlamıştı. Merasimi teferruatıyla anlatan bu eserin belli başlı kısımlarını şu şekilde sıralıyabiliriz:

Namzet için bir kefil — Namzetin hazırlanması — Tefekkür höcresinde bir saat — Kapıya üç vuruş — Locaya giriş ve üç seyahat — Çalışma plânını gösteren resim tahtası ve J ve B sütunları — Üç ışık — Namzetin Locaya alınışı esnasında barut yakmakla korkutulması — Üç adım — Nur'a kavuşması — Yemin için nizamî duruş — Üç ceza — İki çift eldivenle beraber takdim edilen önlük — J ve B ile Çırak işaretinin izahı — Dokunuş, Kelime, Dokunuş ve tekrar Kelime — Sofrada yeni Çırağın şerefine kadeh kaldırma — Ateş — İki kelimenin hecelenmesi.

1742 senesinde Abbé Gabriel Perau'nun «Le Secret des Francs - Maçons» isimli ifşaatı neşredilmişti. Üç dereceden bahseden bu ifşaatın birinci derece ile ilgili kısmının aşağıdaki çok kısa özeti, Ritüelin az zamanda inkişafını göstermektedir :

Namzet kefil tarafından Locaya takdim edilir ve Loca namzeti kabul eder, — Namzet Locaya kefil tarafından götürülür — İçtimaî durumu hakkında sualler sorulur — Kıymetli eşyası alınıp hazırlanır ve gözleri bağlanır — Bir saat müddetle Tefekkür hücresinde yalnız bırakılır — Loca kapısına 3 kere vurulur — Nazırlar yanlarında durup kendisine yol gösterirler — Korkutmak maksadıyla barut ve reçine yakılır — Üç seyahat (bazı Localarda 9 seyahat) — Üç adım — Namzetin Nur'a kavuşması — Uçları namzede çevrilmiş kılıçlar — Kürsüye üç adımla yaklaşma — Hatibin konuşması — Yemin için Nizam Duruşu — Yemin — Önlük ve eldivenlerin takdimi — Boğazla ilgili İşaret, Dokunuş ve hecelenen

Kelime — Sofrada tekrarlanan Sual — Cevaplı tedrisat — Kadeh kaldırma — Ateş.

1744 senesinde neşredilen Louis Travenol'un «Le Catéchisme des Francs - Maçons» isimli ifşaatında 3 cü derecede Locanın hazırlanması, Ritüel ve Hiram efsanesi teferruatla anlatılmaktadır.

1745 senesinde de «L'Ordre des Francs - Maçons Trahi et le Secret des Mopses Révélé» isimli, yazarı meçhul, bir ifşaat neşredilmişti. Kitabın Masonlukla ilgili ilk kısmında yukarıda bahsedilen ifşaatlara atıflar yapılıp eksiklerinin tamamlandığı iddia edilmekte, ve bu arada, bilhassa 3 cü derece üzerinde durulmaktadır.

«Üçüncü dereceye terfi etmek isteyen Birader tekrar teklif edilmelidir. — Kapıya vuruş, biribirine yakın iki hafif vuruştan sonra daha kuvvetli bir darbe şeklindedir. — Loca içinde tabut vardır. — Tehlikede olan Masonun imdat işareti tarif edilmekte ve «Dul kadının çocukları, imdadıma yetişin» ibaresi kullanılmaktadır.»

Bütün bu ifşaatların neşri Masonluğu kendini müdafaya zorlayarak özel şifrelerle senelik Kelimelerin ortaya çıkmasına ve mevcut Kelimelerin sırasının değiştirilmesine sebebiyet vermiştir.

Muhtelif ifşaatlardan, bu şekilde, üçüncü derecenin inkişafını takip ettikten sonra, kısaca, 1730 dan önceki merasimi 1816 dan sonraki haliyle mukayese edelim :

1730 dan önceki tatbikatta, Üstadı Muhterem bir uçta ve Nazırlar diğer uçta olmak üzere, Biraderler bir masanın etrafında otururlardı. Çırakların en kıdemlisi masanın Güneyinde otururdu. 18 inci asrın sonlarına doğru İkinci Nazır Güneye kaydı ve vazifelilere Muhakkikle Teşrifatçı ilâve edildi. Eskilerle Modernlerin rakip Büyük Localarının birleşmesinden sonra ise, masa kaldırıldı ve Bir Önceki Üs. : Muh. : açılış merasimine iştirak

ettirildi. Bidayette masanın etrafında oturmakta olan Biraderlerin etrafında dolaştırılan haricî, bu defa seyahatlarını aralarında yapmağa başladı. Mamafih, merasim, vazifelilerin Loca dahilindeki yeni yerlerine uydurulmakla beraber, bazı ufak farklar haricinde, 1730 daki şeklini muhafaza etti. — XVIII inci asrın sonlarına kadar ikinci ve üçüncü dereceler için özel bir açılış kullanılmıyordu; ayrıca, Üs. : Muh. : le Na. : ların bugün hariciye Loca içinde yaptıkları tedrisat, zamanında, sual - cevaplı bir kateşizm olarak verildiğinden, merasimin kendisi çok daha kısaydı. Büyük Locaların birleşmelerinden önce haricî, Biraderlerin ellerinde tuttukları ve uçları kendisine çevrilmiş kılıçların teşkil ettiği dairenin ortasında, gözlerini açardı. İngiltere Birleşik Büyük Locası bu tatbikatı Ritüelinden çıkarmış olmasına rağmen, patentlerini birleşmeden önce almış bazı Localarda, ve bilhassa İrlandada, bu tatbikat devam etmektedir. (3)

Hülâsa olarak, muhtelif ifşaatlardan hakkında bir fikir edinebildiğimiz 1730 sistemi ile «Reconciliation» Locasının 1816 da meydana getirdiği bugünkü sistemi karşılaştırdığımız zaman, farkların bilhassa şekle inhisar ettiklerini görürüz. Yalnız birinci dereceye mahsus olan açılış merasimi her üç derecede kullanılmaktadır; vazifelilerin giyinişi daha süslü olmuştur; her derecenin ve Üs.·. Muh.·. 'in önlükleri ayrılmıştır; ve nihayet. kateşizmden esas merasime bazı aktarmalar yapılmıştır. Birinci derecede büyük bir değişiklik olmamış, yemini olmayan ikinci derecede yemin ihdas edilmiştir. Üçüncü derecede ise, Hiram efsanesi ana hatlarıyla aynı kalmakla beraber, işaret ve Kelimeler çoğalmıştır. Ayrıca, dereceler arasında özel Geçiş Kelimeleri kabul edilmiştir. 1752 senesine kadar üçüncü derecenin ihtiyarî kaldığı ve vazifelilerin Kalfalar arasından da seçildiği müşahade edilmektedir. 1752 senesinde Cornwall Bölge Üstadının is'adına, bir Kalfanın riyaset ettiği zabıtlardan anlaşılmaktadır. (3)

MORALİST VE TEFSİRCİLER

1769 dan 1810 senelerine kadar İngiliz Ritüeline nihaî şeklini verenler, Calcott, Hutchinson ve Preston dur.

1769 senesinde, Wellins Calcott «Candid Disquisition of the Principles and Practice of the ..... Free and Accepted Masons.....» (Hür ve Kabul Edilmiş Masonların ..... Prensip ve Âdetlerinin Samimî Müzakeresi) isimli eserinin ilk kısmında Masonluğun insanlığa faydasını, sembol, alegori ve «hiyeroglıflerini» tetkik etmekledir. Eserin sonunda da «Bir Masonun Vazifeleri» başlığı altında, Masonik toplantılarda tanınmış Biraderlerin yaptıkları konuşmalarla tedrisatları bir araya toplamaktadır. Calcott'un bu çalışması, ilk defa Masonluğun mâna ve hedefini araştırmış olmakla ehemmiyet kazanmıştır.

Altı yıl sonra 1775 te, belki de Calcott'un eserinin noksan taraflarını tamamlamak üzere, William Hutchinson, çok daha iyi bir şekilde kaleme alınmış «Spirit of Masonry» (Masonluğun Ruhu) isimli eserini yayınlamıştı. Hıristiyanlığın tesiri altında olan bu eserde yazar Locanın şekli, mefruşatı, âlet ve müvecherleri, Hz. Süleymanın Mâbedi, Geometri, Üstat Mason, Ketumiyet, Yardımseverlik, Kardeş sevgisi, gibi mevzuları işlemektedir.

William Preston : Yukarıda sayılan isimlerin üçüncüsü ve dev-

rının, büyük nisbette, en mühim Masonik yazarı William Preston'dur. Edinburgh'da 1742 senesinde doğan Preston tanınmış bir avukatın oğluydu. Kuvvetli bir tahsilden sonra, Londraya, 1760 tarihinde gelip Kralın matbaacısı William Strahan'ın yanında çalışmağa başlamış, 1804 te matbaaya ortak olmuştu.

Masonluğa genç yaşında bağlanan Preston, Mesleğin her vechesini derinlemesine tetkike başlamıştı. Bahis konusu devirlerde, merasimin büyük bir kısmı sual - cevap şeklinde cereyan etmekteydi. Dağınık sual ve cevapları toplayıp zenginleştiren Preston, 1772 senesinde tertip ettiği «Grand Gala» da çalışmasını Büyük Vazifelilere ve Mesleğin diğer ileri gelenlerine sunmuştu. Büyük bir muvaffakiyetle karşılaşan hitabeti, genel arzu üzerine, «Illustrations of Masonry» (Masonluğun izahı) ismi altında yazar tarafından aynı sene içinde neşredilmişti.

1774 senesinde Preston, Fleet Street'de, «Mitre» Meyhanesinde devamlı bir sual - cevaplı kurs açmış ve 1775 senesinde «Illustrations» ın bir hayli değişmiş ikinci baskısını neşretmişti. Masonluğun prensip ve fikriyatını fevkalâde bir şekilde tahlil eden bu eser, derhal büyük bir başarı kazanmış, 1861 tarihine kadar, A. B. D. deki baskılar haricinde, 17 kere basılmış, Almanca ve Felemenkçeye tercüme edilmişti. Eserin ilk kısmında, «Masonluğun Müdafaası» başlıklı bir yazıdan sonra, Locanın açılışı ile kapanışı, dualar ve tatbikat hakkında notlar, her üç derecenin izahı, bu arada beş mimarî tarz, beş his, yedi liberal san'at gibi mevzuların tetkiki yer almaktadır. Daha sonra, Preston, Locaların kuruluş, konsekrasyon, is'ad merasimleri ile temel atma ve cenaze merasimlerini gözden geçirmekte ve eserini Franmasonluğun tarihi ve bir Masonik şiir ve şarkı koleksiyonu ile bitirmektedir. Preston eserinin telif olmayıp, uzun araştırmalar neticesi bir derleme olmasından bilhassa iftihar ederdi. Fevkalâde uslûbu ile kaleme alınmış bu eserin, hemen hemen her sahifesinden bir cümle veya paragraf, bugünkü Ritüelimizde yerini bulmuştur.

Preston'un, Masonluğun tefsirinde en mühim hizmeti, tedrisat maksadıyla topladığı sual - cevaplı konferanslardır.

1774 senesinde bu konferans serisine başlayan Preston, tedrisatını sabit bir Ritüel şeklinde dondurmamış, daha mükemmeli arayarak devamlı tâdil etmiş, Masonik mevzularda birçok araştırmacı ve eğitimci yetiştirmiştir.

Dokuz Fevkalâde Üstat :

«Modern» lerin Localarında Preston tedrisat programlarını yürütürken, 1792 senesinde, «Eskiler»in Büyük Locası, teşkilâtından dokuz ehliyetli ve tecrübeli biraderi Londrada bulunan «Eski» Locaları ziyaret edip bir yeknesak Ritüel temin etmekle vazifelendirmişti. Bu dokuz Biradere, «The Nine Excellent Masters» (Dokuz Fevkalâde Üstad) veya «The Nine Worthies» (Dokuz Kıymetli) ismi verilmişti.

«Bu Dokuz Üstadın özel bijularından bazıları halen İngiltere Büyük Locası müzesinde muhafaza edilmektedir.» (5)

Modernlerde Preston un, Eskilerde de Dokuz Kıymetli Üstadın çalışmaları, Sütunlarda yeknesaklığı temin etmekle, ileride göreceğimiz şekilde, iki rakip Büyük Locanın, XIX, uncu asrın başlarında, birleşmeleri için yolu hazırlamıştı.

T.B.L.
ARŞİVİ

İS'AD MERASİMİ

Operatif Masonluk devrinde, vazifelilerin İs'adına veya yeni Locaların Kuruluş merasimlerine rastlanmamaktadır. İş icabı bir araya gelen herhangi bir Mason topluluğu, ihtiyaç hissedilince bir Loca kurar, işin hitamında, Masonların dağılmasıyla, Loca kendiliğinden lâğvedilirdi. Büyük Locanın kurulması, Spekülatif Masonluğun süratle yayılmasını teşvik etmişti. Bu defa, lüzumsuz Locaların kurulmasını önleyerek intizamın temini için, yeni Locaların Büyük Locadan bir Patent almaları zarurî hale gelmişti.

«Locaların çalışmalarına intizam veren, Büyük Üstadın elindeki Patent (yeni Loca açılırken, Üs.·. Muh.·.'ine vermek üzere elinde tuttuğu Patent) menşeini eski Gild tatbikatında bulmaktadır. Şehir Meclisinden Patent alamıyan bir meslekî topluluğun hukukî varlığı yoktu ve Patentsiz Gildler, Patentle beraber gelecek muhtelif vergi ve diğer mükellefiyetlere rağmen, bir Patent sahibi olabilmek için ellerinden geleni yaparlar, ve Patentin elde edilmesini merasimlerle kutlarlardı.» (4)

İlk defa 1722 senesinde, Wharton Dükü Philip, içtimaî mevkiine yakışır bir merasimle Büyük Üstadlığa getirilmişti.

Henüz iki derece esasına göre çalışan İngiliz Masonluğunda, özel olarak tayin ettiği bir vekilin yardımıyla, merasimi bizzat

Büyük Üstat idare ederdi. Anderson, 1723 te yayınladığı eserinde, Wharton Dükünün İs'ad merasimini örnek alarak, yeni Loca kuruluşu ve Üstadının İs adı merasimine iki sahife tahsis etmişti:

«Kalfaların arasında bulunan Üs.·. Muh.·. ve Na. : namzetlerinin «Asil İlim» ve «Kıralların San'atı» ile «Sırlarımıza» vakıf olup olmadıklarını, Büyük Üs.·. Vekiline sorar.»

«Cevap müsbet geldiği takdirde, Bü.·. Üs.·. ın talebi üzerine, Vekil «Namzedi» sütunlardan alıp Bü.·. Üs.·. 'a takdim eder ve «Muhterem Bü.·. Üs.·., burada toplanmış Biraderler yeni bir Loca kurmak arzusundadırlar; iyi ahlâklı ve mesleğinde usta, itimada şayan, dünya sathına dağılmış bütün Kardeşliğimize bağlı şu kıymetli Kardeşimi, onlara Üstatlık yapmak üzere, Zatı Âlinize takdim ediyorum» der.

«Bu cevap üzerine, Bü.·. Üs.·., Namzedi sol tarafına oturtup Biraderlerin tasvibini ittifakla alır ve «Bu Muhterem Kardeşlerin toplantısını bir yeni Loca olarak kabul edip, Locanın bağlayıcı harcını muhafaza etmekte kabiliyet ve dikkatinizden emin olarak, sizi bu Locanın Üstadı olarak tâyin ediyorum..... der.

«Vekil, Üstad'ın mükellefiyetlerini tebliğ ettikten sonra, Bü.·. Üs.·. «Tarih boyunca Üstadların yaptığı şekilde, siz de bu mükellefiyetleri ifa edeceğinizi vaad ediyor musunuz?» diye sorar. Müsbet cevap üzerine, Bü.·. Üs.·. eski örf ve âdetlere uygun bir merasimle, yeni Üstad'a Anayasa, Loca Nizamnamesi ve Mevkiinin aletlerini teker teker verip İs'adını yapar, ve bu arada, kendisi veya Vekili, emanetlerinin herbirinin Loca içindeki yerini izah eder ve **burada tekrarı münasip olmayan ve umumiyetle bu nevi merasimlere mahsus bazı tâbirler kullanır.**

«Bundan sonra, yeni Locanın azaları Bü.·. Üs.·. ı birlikte se-

lâmlayıp teşekkür ederler, yeni Üstad'ı tebrik edip kendisine itaat vaadinde bulunurlar.

«Bu vaadları takiben, Vekil ve Büyük Nâzırlarla yeni Locanın azası olmadan merasimi takib eden diğer Biraderler yeni Üstadı tebrik ederler, Yeni Üs.·. da Bü.·. Üs.·.'tan başlamak üzere herkese sırayla mukabelede bulunur.

«Bundan sonra, Bü.·. Üs.·., yeni Üs.·. ın Nâzırlarını seçmekle derhal vazifesine başlamasını emreder.....»

Yukarıdaki merasimin bir nevi tekrarıyla, yeni Üstat «Nazırlarına mevkilerinin aletlerini teslim edip.....» diğer vazifelilerin is'adı yapılırdı.

Bu metinde tarif edilen merasimin basit tetkiki bugünkü İs'ad merasimlerindeki malzemenin çoğunu ihtiva ettiğini göstermekle beraber, «Tekrarı münasip olmayan tâbirler» cümlesine rağmen, tamamı Kalfaların huzurunda cereyan eden bu merasimde, Üs.·. Muh.·. e mahsus özel bir yemine veya gizli İşaret ve Kelimelerin verilmesine ait bir kısmın bulunması çok şüphelidir.

Mamafih, bu tarif edilen merasimin yeni bir Locanın kuruluşu ile ilgili olduğunu ve Üs.·. Muh.·. seçiminin henüz her sene yenilenmediğini unutmamak lâzımdır.

Sonradan «Modernler» diye bilinen Birinci Büyük Loca'ya bağlı Localar XVIII. inci asrın sonuna kadar, birkaç istisna haricinde, İs'ad merasimlerini tertip etmemişlerdi.

1751 senesinde Büyük Loca'dan ayrılan birkaç Loca, «Eskiler» ismi altında yeni bir Büyük Loca kurmuşlardı. Eskiler seçimlerini altı ayda veya senede bir yenileyip is'ad merasimlerini tertiplerlerdi.

İlk defa 1760 senelerinin ifşaatlarında Üs.·. Muh.·. yemini ile gizli bir Kelime ve Dokunuştan bahsedilmekle beraber, esas gelişme, bilhassa Preston olmak üzere, «Moralist ve Tefsirciler» in

çalışmalarına bağlanabilmektedir. Preston un «Illustrations» larının 1775 baskısındaki Yeni Üs.·. Muh.·.'e tebliğ edilecek mükellefiyetler bugünkülerin hemen hemen aynıdır. Preston, kitabının 1792 baskısında aletlerin tarifini yapmakta ve Muhakkikle Teşrifatçının tayininden bahsetmektedir. 1801 baskısında da, ilk defa, Eski Üs.·. Muh.·.'ler Kurulunun çalışmaları devam ederken, seçilen Yeni Üs.·. Muh.·.'in Locayı terk edip başka bir odada «Üç eski Üs.·. Muh.·.» huzurunda merasimin ezoterik kısmını tamamladığını yazmaktadır.

İs'ad merasiminin iki kısımda yapıldığına dair ilk referansı, bu şekilde, Preston un eserinde bulmaktayız.

Aynı eserin 1804 baskısında, takdimden sonra Yeni Üs.·. Muh.·.'e tebliğ edilen ve bugünkü metne kelime kelimesine uyan 15 mükellefiyet mevcuttur. Bu tebligattan sonra İs'ad için Üs.·. Muh.·. başka bir odaya alınır, dönüşünde kendisine merasimle mevkiinin alâmetleri verilirdi. İlk önce Locanın Patenti kendisine takdim edilir, daha sonra da, sırasıyla, Mukaddes Kitap, Gönye, Pergel, Anayasa, Zabıt Kitabı, Cetvel, Çizgi, Mala, Keski, Tokmak, Muharrik ve Sabit Mücevherat ve diğer Loca vazifelilerinin bütün alâmetleri, herbirinin sembolizması, ayrı ayrı izah edilmek suretiyle, kendisine verilirdi.

Bundan sonra Üs.·. Muh.·. Loca içinde yerini alır ve bütün Biraderler, teker teker kendisine hörmetlerini ifade edip her üç derecede selâmlarlardı.

Üs.·. Muh.·. is'adını sırasıyla, Nazırların, Sekreterin ve Muhakkikle Teşrifatçının is'adları takip ederdi.

1827 senesinde İngiltere Birleşik Büyük Locasının Büyük Üstadı, bir grup biraderi, standard is'ad törenini bütün Localara göstermekle vazifelendirmişti. Bugünkü tatbikat 1827 senesinde böylece yaygın hale gelen şekil olup, Preston un, birleşmeden önceki çalışmaları ana hatlarını çizmiştir.

T.B.L.
ARŞİVİ

BİRLEŞME

1717 de kurulan «Modernler» in ve 1751 de kurulan «Eskiler»in iki rakip Büyük Localarının birleşmeleri 27 Aralık 1813 tarihinde mümkün olabilmişti.

Birleşmeye esas teşkil edecek Land Markların ve Tedrisatın tesbiti ve toplanması için Modernler 1809 da «Promulgation» (Neşriyat) Locasını kurmuşlardı. «Promulgation Locası eski Landmarkları araştırıp kendi teşkilâtına bağlı Localara bunları tamim edecek ve bu şekilde, Eski Landmarklara dönüş, rakip Büyük Loca ile birleşme imkânını yaratacaktı.» (5) 1811 de vazifesini bitiren bu Locanın çalışmaları esnasında ilk üç derecenin Ritüelinde mühim bir değişiklik yapılmamıştı. Vuku bulan tadilâtın büyük kısmı Ritüelden ziyade usule ait olup, bu noktalarda «Eskiler»in tatbikatı esas olarak kabul edilmişti. En mühim değişiklik, Modernlerde çok ender tatbik edilen İs'ad merasiminin bundan böyle «Mesleğin bir Land Markı» olarak tescili olmuştur.

«Birleşme 27 Aralık 1873, St. John gününde merasimle kutlanmıştı. Birleşme kararı alındıktan sonra, fakat fiilen gerçekleşmesinden önce, 7 Aralık 1813 tarihinde her iki Büyük Locanın eşit sayıda tayin ettiği yetkili Biraderler, Mesleğe yeknesak bir Ritüeli tesbit ve tanzim etmek üzere «Reconciliation» (Ba-

rışma) Locasını kurmuşlardı. Birleşmeden kısa bir zaman sonra da, Büyük Sekreterler, bütün Localara yolladıkları bir tamimle, her Locanın asgarî bir azasını «Reconciliation» Locasına yollayıp yeni Ritüele aşinalık sağlamalarını emretmişlerdi. Emre itaat eden Masonlar, kendilerine veya Localarına büyük masraflar tahmil ederek, bazen çok uzak mesafelerden Londraya gelip «Reconciliation» Locasının mesailerine iştirak etmişlerdi. (5)

Böylece, takriben 40 kere toplanabilen Reconciliation Locası vazifelileri, 98 «Modern» ve 77 «Eski» Loca temsilcilerine merasimin tatbikatını gösterebilmişlerdi. (7) Memleketlerine dönen bu temsilciler, mahallî tedrisat Localarında özel celseler tertip etmek suretiyle, çok kısa zamanda, yeni Ritüelin yayılmasını mümkün kılmışlardı. (5)

«Reconciliation» Locasının empoze etmek istediği Ritüel bazı Localar ve biraderler tarafından tepkiyle karşılanmış, hatta, Lancashire'da, bir bölünme dahi olabilmiştir. Muhalifler, «Eskiler»in çalışma tarzını kabul ederek, 1913 senesine kadar yaşayabilen «Wigan» Büyük Locasını kurmuşlardı. (7)

«Reconciliation» Locasının Ritüelinin kopya edilmesi yasaklanmış olduğundan, merasimin tamamının ezbere cereyan etmesi ve ziyaretçi biraderlerin de birkaç notla iktifa ederek ve bilhassa hafızalarına güvenerek öğrendiklerini yaymaları icab ediyordu. (7) Bu zor şartlara rağmen, 1815 ve 1819 Anayasa Kitaplarında, bütün locaların aynı Ritüeli harfiyan tatbik etmeleri istenmişti.

Merasimin ezbere öğretilebilmesi maksadıyla, «Reconciliation» Locasının vazifesini tamamladıktan bir sene sonra ve mezkûr Locanın ilk önce 3, sonraları 8 azasının iştiraki ile, 1817 senesinde «Stability» (İstikrar) Tedrisat Locası kurulmuştu. Bugünkü değişik İngiliz Ritüellerinin büyük bir kısmı bu «Stability» Locasının tesbit ettiği Ritüele dayanmaktadır. (8)

Oxford, West End gibi tedrisat Localarının da kendi Ritüelleri günümüze kadar gelmiştir. Esasta aynı, teferuatta farklı olabilen bu muhtelif «İngiliz» Ritüelleri (İskoçya ve İrlanda'da da değişik Ritüeller mevcuttur) arasında, tatbik eden Loca sayısı bakımından en mühimi, şüphesiz ki, «Emulation» Ritüelidir.

«Emulation Lodge of Improvement», (*) «Stability» Locasından 6 sene sonra, 1823 senesinde, 7 Numaralı «Royal York Lodge of Perseverance» (York Kıraliyet Sebat Locası) tarafından kurulmuştur. (8)

Yalnız Üstad Masonlardan müteşekkil ilk «Emulation» Locası, başlarda sadece 3 üncü derecede, William Preston'un usulünde, sual cevaplı tedrisat yapıyordu. 1825 senesinde, Peter Gilkes Biraderin idaresi altında her 3 derecenin tedrisatını da programına alan «Emulation» Locası, 1830 senesine doğru, «Stability» Locası'nın yaptığı gibi, muhtelif Masonik merasimlerin tatbikatını da öğretmeğe başlamıştı. (8, 9)

Bugün, haftada bir toplanan «Emulation» Locasında bu çift tatbikat devam etmekte olup, Büyük Locanın zaman zaman kabul ettiği yenilik veya değişiklikler, tedrisatına dahil edilmektedir. (9).

«Emulation» çalışmalarının hususiyeti, en ufak teferruatına kadar, Ritüelin tamamen ezbere tatbik edilmesidir. «Emulation» Locasının tedrisatı esnasında, merasimin muhtelif yerlerinde vazifelilerin ses tonuna bile ehemmiyet verilmektedir.

«The Whole of the Lodge Ceremonies and Lectures in Craft Masonry: as taught by the late P. Gilkes, together with the Ceremony of İnstallation» (Merhum P. Gilkes tarafından öğretildiği

---

(*) **Emulation** : daha iyi yapmak için taklitçi gayret (Oxford Universal Dictionary)
Improvement : Islah

şekilde, İs'ad merasimi dahil olmak üzere, Loca Merasimlerinin Tamamı ve Sual - Cevaplı Masonik Tedrisat) isimli eserin 1835 senesinde neşri ile, şifreli tedrisat ve merasim metinleri, ilk defa, «Emulation» çalışmalarına göre bastırılmış oluyordu. (8)

Bugün kullandığımız Ritüel, genel hatlarıyla, Birleşme esnasında kabul edilen Ritüeldir. Merasimin bu şekilde standartlaşmasıyla, birçok enteresan hususun Ritüelden çıkarıldığını, bu noktada, belirtmek lâzımdır. Bazı XVIII inci asır Çalışma Tablolarında Arı Peteği, Ark, Kum Saatı, Orak gibi semboller gözüktüğü halde, 1813 ten sonra, Beratlarını Birleşmeden önce almış müstesna birkaç Amerikan Locası haricinde, bu sembollere artık rastlanmamaktadır.

Birleşmeden bu yana bir buçuk asırdan fazla bir zaman geçmiştir ve Ritüelimiz sabit ve standart bir hale yaklaşmış olmakla beraber, tedricen de olsa, arada sırada yer alan değişikliklerle tekâmül etmeğe devam etmektedir.

Bu tetkikattan alınacak en mühim ders, Ritüelimizin arkeolojik bir fosil olmayıp, cemiyetin ve günün icaplarına göre gelişen ve yaşayan bir mefhum teşkil ettiğidir. (1)

T.B.L.
ARŞİVİ

Referanslar ·

1) 600 Years of Craft Ritual - Harry Carr B.·., Ars Quatuor Coronatorum, Vol. 81

2) The Evolution of the Second Degree - Lionel Vibert B.·. (The Prestonian Lecture for 1926)

3) The Development of the Trigradal System - Lionel Vibert B.·. (The Prestonian Lecture for 1925)

4) Freemasonry's Debt to the Guilds - Bernard E. Jones B.·. Ars Quatuor Coronatorum, Vol. 74

5) Lodges of Instruction, Their Origin and Development - Ivor Grantham B.·. (The Prestonian Lecture for 1950)

6) Freemasonry before Grand Lodge - Harry Carr B.·., Grand Lodge 1717 - 1967

7) The Union and After (1813 - 1917) P. R. James B.·., Grand Lodge 1717 - 1967

8) Freemasons Guide and Compendium, Bernard E. Jones (13. cü baskı, 1970)

9) Emulation Ritual, Introduction - Lewis Ltd., 1970.

10) The Obligation and Its Place in the Ritual - Harry Carr B.·. Ars Quatuor Coronatorum, Vol. 74

11) The Masonic Penalties, J. B. Rylands B.·. Ars Quatuor Coronatorum, Vol. 77